

Per Øverland: Historieglimt 283 – Kornmagasinet på Lademoen

Kildene er sparsomme om kornmagasinet på Lademoen. I det norske standardverket om de norske kornmagasinene, Gunnar Christie Wasbergs bok *Fra kornmagasin til pengehusholdning og sparebank*, uten sted og år, leser vi på side 144: «Det fantes i Trøndelag dvs. Søndre Trondhjems Amt, et magasin i Hevne (Hemne) herred og på Lademoen». Dette var situasjonen omkring år 1800. Senere kom det mange kornmagasin på bygdene, ofte kalt bygdemagasin. Før vi skriver litt om hva disse magasinene egentlig var, skal vi gruble litt over hvor Lademoens kornmagasin kan ha ligget. I 1796 la stiftamtmanden i Trondhjem, Gebhard Moltke, frem en plan om å opprette

Stabburet på Vellersund gård var kornmagasin. Dette har en steinplate som ekstra gulv for å hindre at noen boret seg inn til kornet. Foto: Dag Balavoine.

kornlager hos enkelte gårdbrukere. Lademoen fikk i denne tiden flere fine gårder som ble oppdyrket på det gamle beiteområdet. Vi kan tenke oss at denne planen fikk nedslag på Lademoen selv om Moltkes

plan ellers fikk lite gjennomslag. Det er lettest å tenke seg at stabburet på Voldsminde gård ble et slikt kornlager til hjelp for bøndene i nabolaget i beit for såkorn eller matkorn. Slike lager av korn har en lang forhistorie, ja faktisk, en meget lang og eldgammel historie. Etter de harde nødsårene på 1700-tallet da

kornet ofte ikke ble modent, kom mange planer om offentlige kornlager til hjelp i krisetider. Særlig var myndighetene opptatt av å sikre matkorn til føde for soldatene. Mange militærleire fikk kornmagasin. På Lademoen var det en ekserserplass der kirkegården nå ligger. Kanskje var det der et militært lager som ble Lademoens kornmagasin.

Hva er et kornmagasin eller bygdemagasin? Det er et offentlig kornlager som skulle sikre befolkningen korn i nødstider. Det første i Norge ble anlagt i Ulvik i Hardanger i 1775. I 1788 sendte rentekammeret (finansdepartementet) i København ut en plan for bygdemagasiner i Norge. Det tok sin tid før planen ble gjennomført av de lokale myndigheter. I 1830 var det blitt 230 slike hus. Særlig under Napoleonskrigene forstod folk verdien av kornlagrene. Da var Norskekysten blokkert av engelske krigsskip som hindret import av nødvendige matvarer, ikke minst korn. Henriks Ibsens berømte dikt om Terje Vigen har sin fortelling fra denne tiden da folk prøvde å skaffe seg korn over Skagerak i småbåter. Diktet forteller at det ved Fjære kirke ved Grimstad lå en sunken og lav grav med et hvitt brett med navnet *Thærie Wiighen* og året han døde. Det var dikterens utgangspunkt for det gripende diktet.

Korn og kornlagring er et viktig innslag i sikker matforsyning og har en lang og interessant historie. De som idag forvalter kornforsyningen, er svært opptatt av at det år for år svinger opp og ned når det gjelder å sikre folk nok mat i ulike land. Dette er et større problem enn dagens medier fremhever. Mediene er mer opptatt av de siste nyhetene enn av langsiktige problemer. Vi har butikker med overfylte hyller med alt vi kan ønske oss, også av mat. Vi kan ikke forestille oss at hungersnød kan bli en levende realitet også for oss. For noen tiår siden het det at verdens kornforsyning var stor nok til hele verdens befolkning over ett til to år, men at overskuddet stadig sank. Nå er beholdningen av korn under null om vi følger denne beregningsmåten. Idag er vi svært utsatt for endringer. Særlig den globale oppvarming gir tørke i flere av de mest produktive områdene. Dessuten er noen av de største kornprodusentene og -eksportørene samtidig de viktigste aktører i verdenspolitikken. Derfor blir korn tatt i bruk som politisk virkemiddel. Et eksempel er Russlands leveranser til Egypt som med sin økende befolkning er i stort underskudd på korn.

Når vi nå nevner et eksempel fra de urolige områdene i Midt-Østen, er det fristende å kaste blikket virkelig langt tilbake. Frem til for vel ti tusen år siden levde menneskene som jegere og samlere inntil folkene langs de store elvene Eufrat og Tigris startet med jordbruk. Sentralt i denne virksomheten var foredling av villkorn. De dyrket blant annet frem hvete som sammen med foredling av ville kuer og andre dyreslag til husdyr, skapte landbruket. Det ble etter hvert grunnlaget for å gi stabil matproduksjon for en mangedobbelt befolkning i forhold til hva jakt og innsamling av fødevarer kunne greie. I de gamle kulturnasjonene Akkad, Sumer, Assyria, Babylon og Persia utviklet jordbruket seg med kanaler og vanning av tørt land og ørken til overskuddsområder. Det ga igjen støtet til kulturutviklingen i tilstøtende områder. Det kom helt opp til oss med tiden.

Vi kan bli litt lenger i de gamle kulturlandene. Vi kan kaste blikket på den eldste lov som er bevart for ettertiden, Hammurabis lov fra omtrent år 2100 før Kristi fødsel. Hammurabi var konge i byen Babylon fra år 2123 til 2081. Han stod for samlingen av mange eldre kongeriker til et Stor-Babylonia som i tillegg til Akkad og Sumer strakte seg fra Middelhavet og langt mot øst til det nåværende Iran. Han samlet sin lovbok på bakgrunn særlig av gamle sumeriske lover som vi kjenner i utdrag. Hans lov ble funnet i 1901-1902 av franske arkeologer på utgravning i den gamle borgen i Susa. Den er i kileskrift og nesten helt uskadd på en sort deodorittstein 2,25 meter høy. Der ser en at korn og sølv (penger) er likestilt som betalingsmidler. I § 96 heter det: «*Når noen låner av en kjøpmann korn eller penger...*». Det skal betales renter for lån både av korn og penger med 20 %. Det er slått fast i §§ 86 og 87.

Vender vi så tilbake til vårt land, oppdager vi at kornmagasinene ble viktige i å skape det moderne Norge. Kornmagasinene ble styrt av bygdas beste menn og la seg fort opp penger. Noen betalte korn og renter med penger i stedet for med korn. Ledelsen kjøpte inn korn når prisen var lav. De forvaltet formuen som ofte ble ganske stor. De lånte også ut penger. Da kornmagasinene hadde utspilt sin rolle, ble huset og kornbeholdningen solgt. Sammen med den oppsparte kapitalen gikk formuen til å grunnlegge bygdas nye sparebank. Legg merke til tittelen på Gunnar Wasbergs bok! Slik gikk det også på Lademoen og i Strinda. Kornmagasinet på Lademoen ble avløst av det nye og større Strindens kornmagasin på Tyholt gård. Det ble solgt og Strindens

Sparebank ble åpnet på Eli plass gård i 1842 med et grunnfond fra korn- eller bygdemagasinet på Tyholt. Den ble snart en livskraftig bank.